

נתיבות ישעיהו

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

דברים תשפ"ב
פרקי אבות פרק ג' משנה א'-ה'
שנה ד' • גליון ר"ו

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של תורת רבינו - נא להתקשר למספר: EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס: 1-718-705-8608

חדש!

אפשר לשמוע השיחה הנדפסת בנתיבות יושר של כל שבוע במספר: 1-718-559-6660

תוכן העניינים

ער"ח מנחם אב תנש"א

**'פחזו כמים' בנגות מידת
הפזיזות, ולעומתה מידת
'ארך אפים' המעוררת
רחמים**

מידת הדין מתוחה ג

האדם מעורר המידות בעליונים ע"י
מעשיו ג

הדרכים לעורר מידת הרחמים ד

פחזו כמים ד

משום פחזו כמים לא היה נחשב הטעות
בחשבון לטעה בדבר מצוה ה

רעת מידת פחזו כמים ז

מידת פחזו כמים נוהגת הרבה בימי
הנעורים ט

לנהוג במידת ארך אפים ט

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

ער"ח מנחם אב תנש"א

'פחו כמים' בגנות מידת הפזיזות, ולעומתה מידת

'ארך אפים' המעוררת רחמים

מידת הדין מתנוחה

...'**ה'** ישמרנו ס'טרעפט זיך
אומגליקען, יש אסונות, ובכל
עת שיש אסון צריכים להתעורר,
כשרואים מידת הדין מתנוחה, בכל
מצב שהוא, ובכל מקום שהוא...

בעת היה האסון בקאנטרי. בכל
שנה שומעים אסונות
בקאנטרי, ובוודאי שיש איזה תביעה
מאתנו על ענין זה, אם מחמת הזמן
שהוא בימי בין המצרים, הלא זהו זמן
שמידת הדין שולט בכל ישראל בזמן
זה, ואם אין הדבר מחמת שהזמן
גרמא בימי בין המצרים, אלא מחמת
הקאנטרי, שיש ענין של קאנטרי,
וכלולים אנו גם בענין זה.

אין אנו יודעים חשבונות שמים
למה היה כדבר הזה ומחמת
איזה טעם, 'ווען און פארוואס', על
מה היה אסון זה, או מה שהיה בשאר
שנים האסונות בקאנטרי, האם
הקאנטרי גורם או הזמן של ימי בין
המצרים, או שזהו זה גורם.

אך דבר זה הוא ברור, שכאשר
רואים מידת הדין צריכים

להתעורר להגיע ליראת שמים, יראת
העונש. עצם הדבר כשרואים דין
שמים, צריכים להתעורר ולהשיג
יראת העונש.

מיהו זה שאינו מתיירא, מי יודע
שאינו בו איזה דבר שצריך
לתקנו, כל אחד יודע שיש בו ענינים
הצריכים תיקון.

האדם מעורר המידות בעליונים
ע"י מעשיו

בדברי חז"ל מבואר הכלל "כמדה
שאדם מודד בה מודדין לו"
(סוטה ח:), שלפי ההנהגות שהאדם
מתנהג, לפי מידות אלו נוהגים בו.
נמצא שהאדם על פי הנהגתו
במידות, כפי זה נוהגים עמו.

אין זה בתורת שכר ועונש, אלא
שזהו הנהגה בהשגחת הבורא.
שעל פי המידה שהאדם נוהג במידה
זו נוהגים עמו, לפי שהוא מעורר
מידה זו בעליונים.

האדם שנוהג במידת החסד, על
ידי כן מעורר מידת החסד

פחו כמים

ונעורר בזה ענין אחד, השייכת בעיקר אצל אנשים צעירים, בחורים צעירים. ובאמת שכל בחור נחשב לאדם צעיר לימים, וזה שייך גם אצל אנשים יותר מבוגרים, אבל בעיקר היא שייכת לגבי אנשים צעירים, בימים שיש בהם רתיחת הדמים, 'אין די היציגע יאהרען'.

בפסוק נאמר, 'ס'שטייט אין די תורה' (בראשית מז, ג), 'ראובן בכורי אתה כוחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז'. ופירש רש"י, ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה ובמלכות, ולמה לא זכה לזה, על זה נאמר 'פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה'.

לפי שראובן מיהר כמים ורץ במהירות, לכן 'אל תרכה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך'. שמה שהיה ראוי לקבל כהונה ומלכות יותר משאר השבטים, לא זכה לזה משום שמהר כמים, 'כי עלית משכבי אביך', שהתערב במקום העמדת מיטתו של אביו, 'דו האסט זיך אריין געמישט אין דעם איבער שטעלען דאס בעט' של אביו.

אביו העמיד את המיטה באופן אחד, וראובן העמידו באופן אחר, ועל ידי כן 'אז חללת יצועי

בעליונים. באופן זה העמיד השי"ת את הבריאה, שהנהגת העולם הוא על פי הנהגת האדם. האדם שנוהג לפי מידת הדין, בזה הוא מעורר מידת הדין בעליונים.

הדרכים לעורר מידת הרחמים

לפי שהזמן גרמא בימי בין המצרים, או שהמקום גרמא, הענין של הקאנטרי, שיש להשי"ת חשבונות עם מקומות אלו, כשם שיש להשי"ת חשבונות עם הזמן של ימי בין המצרים, מה הם החשבונות הללו אין אנו יודעים, 'וואס די חשבונות זענען ווייסען מיר נישט', אבל זה ודאי שיש כאן איזה ענין, הכל הם ענינים שמידת הדין מתוחה בכל שנה ושנה בימים אלו.

הדרך להפוך מידת הדין הנו על ידי מה שמעוררים מידת הרחמים. ומהו הדרך לעורר מידת הרחמים, בוודאי שצריכים להתפלל שהשי"ת ירחם עלינו. אבל יש עוד דרך לעורר מידת הרחמים, והוא על ידי העצה של 'במדה שאדם מודד בה מודדין לו', על ידי מה שעוסקים בחסד ורחמים. כי העוסק בחסד ורחמים מעורר מידת הרחמים.

במהירות, הידים עובדים במהירות, שעושה הכל במהירות, 'ס' ארבעט שנעל', והוא זריז. אין חטא בדבר זה, אבל כשהיה 'אז חללת יצועי עלה', זהו חטא, מה שחילל השראת השכינה ששרתה שם.

והענין בזה הוא, 'דער ענין ווייזט זיך אויס אזוי', ראובן היה אחד משבטי קה, השבטי קה היו אנשים קדושים, ויעקב אבינו בעצמו העיד על קדושתם, כשקיבצם כאחד, שנאמר (בראשית מט, ב), 'הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם', והעיד יעקב אבינו בעצמו שכל בניו קדושים הם. ואמר יעקב אבינו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' (פסחים נז).

אמנם לאחר שאמר יעקב אבינו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אזי הוכיח את ראובן ואמר לו 'פחו כמים אל תותר וגו' אז חללת יצועי עלה'. ואין סתירה בדבר זה, לפי שאף שראובן היו לו חשבונות כמה שעשה דבר זה, שמחה על כבוד אמו, אבל היה בזה איזה חסרון.

אנו רואים שהחשבונות של ראובן לא צדקו לגמרי, 'די חשבונות פון ראובן האבען נישט צוגעטראפען', כי אילו היה החשבון נכון, לא היה מאבד על ידי מה שעשה את הכהונה

עלה', על ידי כן נסתלקה השכינה שהיתה עולה על מיטתו של אביו, כי לא היה לו להתערב בענין זה.

משום פחו כמים לא היה נחשב הטעות בחשבון לטעה בדבר מצוה

מבואר בפסוקים, 'שמיים אין די פסוקים אזוי', מה היה חטאו של ראובן, החטא היה 'אז חללת יצועי עלה', שחילל את השראת השכינה שהיתה עולה על מיטתו של אביו.

אך יש להבין, הלא בתחילת הפסוק נאמר שהחטא היה 'פחו כמים אל תותר', שהחטא היה במה שעשה את הדבר במהירות, ואם כן יש להבין מהו החטא, האם החטא הוא המהירות, או שמא החטא הוא מה שנגרם על ידי 'אז חללת יצועי עלה'. כי לכאורה נראה שיש כאן סתירה בין הרישא של הפסוק לסיפא.

והביאור בזה הוא, שהפגם שעשה ראובן, 'אז חללת יצועי עלה'. והנה על ידי מה שהיה 'פחו כמים' דבר זה לא נאמר בתרי"ג מצוות שהאדם אסור לו להיות פחו כמים, אם מידתו הוא המהירות, שעושה הכל במהירות, 'כיי איהם ארבעט עם שנעל', מוחו פועל במהירות, ורתיחת הדמים פועלים

שנעל אפ', כל זה נכלל בכלל 'פחו כמים', שהמים רצים והולכים כל העת, וכאשר המוח ממהר לרוץ כמים, ויחד עם הזריזות של המוח היה גם הזריזות של כלי המעשה, שנעשים כמים, כי המים הולכים וזורמים בכל העת, זהו אינו מידה טובה.

בשעושים המעשה באופן של 'פחו כמים', אין זה רק מעות בחשבון, אלא שזהו מידה מושחתת. אם היתה רק מעות בחשבון הרי זה בגדר שוגג, והטועה בחשבון לשם שמים, הרי זה מעות בדבר מצוה הנחשב לשוגג קרוב לאונס. אבל אם שורש המעות לא היתה מחמת המעות בחשבון, אלא שהמעות בחשבון היה פועל יוצא מחמת שהיה 'פחו כמים', אזי אין נחשב הדבר כאונס, ואין זה נחשב לטעה בדבר מצוה.

לכן נאמר לראובן 'פחו כמים אל תותר', שאיכר על ידי מעשה זה את הכהונה והמלכות לפי שהיה בו המידה של 'פחו כמים'.

אמנם עצם הדבר שיש לאדם מידה זו של 'פחו כמים',

שלא הגיע לידי פגם אין בו חסרון, הפגם הוא מה שהיה 'או חללת יצועי עלה'. החמא היה מה שהיה חילול השכינה, אבל מה שמעשה זה שגרם

והמלכות, אם היה צודק במעשה שעשה, 'וואלט ער דאך געבליבען גערעכט'.

אלא שהחשבון לא היה נכון, 'די חשבונות האבען נישט צוגעמראפען', אבל מאחר שעשה את המעשה לשם שמים, אם כן לא היה נענש על מה שמעוה בחשבון, כי כשהאדם מבקש לעשות מעשה לשם שמים והיה לו טעות בחשבון, משום כך אין מאבדים כהונה ומלכות, אפילו אם על ידי המעות בחשבון נעשה פגם, שנגרם על ידי כן 'או חללת יצועי עלה', אבל משום המעות שעשה לא היה מאבד את כהונה ומלכות, שכן טעה בדבר מצוה, התעסק במצות כיבוד אם, והוא נחשב יותר משוגג, ודינו כאונס, ומשום מעשה זה בלבד לא היה מאבד את הכהונה והמלכות.

על איזה ענין נענש ראובן, על זה מגלה לנו התורה, 'זאגט אונו די תורה אזוי', איזה דבר גרם שלא יחשב המעשה של 'או חללת יצועי עלה' לשוגג הקרוב לאונס, על ידי מה שהיה 'פחו כמים', לכן לא נחשב המעשה לשוגג ואונס.

המהירות, די היציקייט, הרצון להיות לאחר המעשה

ולעשות המעשה מתוך מהירות, 'דאס וועלען אפמאכען, און מ'מאכט

לו זמן להתבונן לצד השני, לפי שעל ידי המידה של 'פחו כמים' הוא מגיע מיד מההחלטה במוח לידי מעשה, באופן שכשיתבונן באופן אחר, כבר יהיה לאחר המעשה שעשה, כי לא השאיר לעצמו זמן להתבונן יותר כמעשה שעתיד הוא לעשות.

"דאם איז די שלעכטע מידה פון 'פחו כמים', גרויסע צרות און גרויסע אומגליקען פאר זיך און פאר אנדערע גייט אדורך אַ מענטש אין דעם לעבען מיט די מידה פון 'פחו כמים'.

זהו המידה הרעה של 'פחו כמים', כי על ידי מידה זו נגרמת לו לאדם עצמו צרות גדולות ולאחרים הסובבים אותו.

לדוגמא, אחד שעשו לו רעה, כגון שהפריעו לו בשעת השינה, לפי שדפקו בדלת, ולכן לא היה יכול לישון, ויצא שלא ישן די הצורך, 'איז ער נישט אויסגעשלאפען', לפי שהשני נהג כמו אחד שאינו מיושב בדעתו, 'אַ נישט בארעכנטער מענטש', שעושה רעש בשעה של לפנות בוקר בשעה שבני אדם עדיין ישנים, ונוהג כפרא אדם לפי שהוא אדם רע.

אז חושב האדם, אני אלמדו לקח, אני אומר לו מוסר, 'איך וועל

לחילול המעשה היה ראוי לעונש, סיבת הדבר הוא לפי שהיה המעשה באופן של 'פחו כמים'.

רעת מידת פחו כמים

מידה זו של 'פחו כמים' יש בכל אחד ואחד, וזה מידה גרועה עד למאוד, 'ס'איז אַ שלעכטע מידה, כי היא מורה על צמצום במוח, כי המוח והדעת של האדם אינם מקיפים יותר מהמושכל ראשון וההשקפה הראשונה שלו, 'דער מוח איז נישט מקיף מער ווי דער ע רשמער קוק', ואינו רואה יותר ממה שראה בהסתכלות הראשונה, והוא נשאר עם ההשקפה הראשונה שלו, ואינו ממתין להתבונן שמא אפשר לדון באופן אחר.

הסיבה לכך היא או משום שראשו מצומצמת עד מאוד, והמוח אינה פועלת יותר מהמושכל הראשון, כי לאדם הזה ישנו מוח קטן וראש מצומצם, 'אַ קליין מוח'ל מיט אַ קליין קעפאלע', וראשו אינה יכולה להתבונן יותר מההשקפה הראשונה שלו.

אך לפעמים גם מי שיש לו ראש רחב, אבל לפי שיש בו המידה של 'פחו כמים', הרי הוא מחליט בכל ענין במהירות גדולה עד שלא נשאר

צווייטער קוק', הרי שכבר עשה את המעשה.

והנה אם מדובר באדם מן השורה, 'א' נארמאלער מענמש', שיש בו רגש אנושי, כשהוא נזכר ממעשה זה לאחר תקופה, חושב הוא לעצמו, איזה רשע הייתי און, איזה מעשה רשעות עשיתי, מסתובב לו אדם עם יסורים גדולים ומחפש רפואה כאספרין וכדומה, וקמתי עליו לביישו, איך הייתי מסוגל לביישו בזמן זה.

מה בכלל רציתי לדרוש הימנו, שישאר לשכב במיטתו עם היסורים, ואפילו שיעלה החום ממאה ושלוש למאה וחמש, על מה בייש את השני, על מה שעשה רעש ועל ידי זה התעורר משנתו. מה רציתי ממנו, שישאר במיטתו ללא רעש!?, ולפי שקם ממיטתו לחפש רפואה, צעקתי עליו שלא ירעיש ושלא יפתח שום דלת, אלא מה יעשה, שימשיך לשכב עם המאה ושלוש, או שיצא לבית המדרש ללמוד או לומר תהלים עם המאה ושלוש, האם זה היה באמת רצוני?!

כשאדם מן השורה מבין לאחר תקופה מה שעשה, הרי הוא מתמלא בבושה וכלימה, 'ער שעממ זיך פון זיך אליין', וגם כעבור שנה ויותר ממעשה זה, לא ימצא

איהם שוין זאגען, איך וועל איהם שוין ווייזען'. מי שיש בו המידה של 'פחו כמים', הרי שתיכף הוא משיב לו רעה כגמולו. אך לאחר שכבר עשה המעשה נודע לו שהשני היה לו כאב או חולי, ולכן השכים בבוקר כדי לחפש אספרין.

מיד מתחרט האדם על כל הרעה שהשיב לשני, אבל זה כבר לאחר מעשה, לפי שנהג במידה של 'פחו כמים', שכבר פסק דינו של השני וכבר קיים הפסק בפועל, שהיכה את השני או שביישו וחירפו, מחמת מידתו של 'פחו כמים'.

בל זה הוא לפי שיש לו ראש מצומצם, ומה שהוא רואה בהסתכלות הראשונה שלו מיד הוא מגיע לידי החלטה שאכן כך הוא ולא יתכן מציאות אחרת, כי מוחו אינו יכול לחשוב יותר מזה, 'דאס מוח'על קען נישט גיין ווייטער', כי יש לו מוח קטן וראש מצומצם כמו ציפור, 'א' קליין קעפאלע ווי א' פייגאלע'. יש לו רק גוף גדול, וראשו אמנם נראה ככדור גדול, אבל מוחו קטנה היא מאד.

יתכן אפילו שיש לו ראש יותר רחב, אלא שיש בו המידה של 'פחו כמים' הפועלת במהירות כל כך גדולה, שעד שהוא מבין שיש כאן צד שני, 'איידער ער קוקט דער

'פחו כמים', וחיים בתוך מצב של 'פחו כמים'.

צריכים לדעת רעת מידה זו, וכמו שמעידה התורה, 'די תורה איז אונז אבער מעיד': 'אל תותר', כשהאדם נוהג במידה זו של 'פחו כמים', טוב לא יצא ממידה זו.

לנהוג במידת ארך אפים

נגד מידה זו של 'פחו כמים', צריך האדם לקנות לעצמו המידה של 'ארך אפים', שהיא מידה ממידות הרחמים. מידת 'ארך אפים' היא מהמידות החשובות ממידת הרחמים, ומידה זו היא ההיפך של מידת 'פחו כמים'.

האדם צריך להתאפק, שלא ילך אחר תמימות הדם וירחיב את מוחו. זהו המידה של ההתאפקות, שיתאפק ולא יעבוד לפי הרגש, 'איינצוהאלטען דעם רגש', שלא ירוץ לעשות מיד המעשה, וירחיב מעט את מוחו להבין הענין באופן יותר רחב.

על ידי מה שנוהגים במידה זו, מבואר בספר תומר דבורה, שנהוג ב"ג מידות של רחמים הוא מעורר רחמים, כי הענין של י"ג מידות של רחמים אין העיקר 'אמירת' סדר המידות, וכמו שמבין כל בר

מקום לעצמו בעולם, איזה מעשה רשעות עשה. יש כאן אחד ששוכב עם חום מאה ושלוש מעלות, ומביישים אותו על מה שקם ממיטתו, דורשים ממנו שישאר לשכב במיטתו, גם אם זה יעלה ממאה ושלוש למאה וחמש, איך נהגתי במידה גדולה זו של רשעות ואכזריות.

מי שיש בו איזה רגש אנושי, 'א' מענטש וואס האט אין זיך עפעס א' מענטשליכער הרגש', הרי הוא נחרד מעצמו ומואם בעצמו, כיצד עשה מעשה זה, 'וואס האט ער דא אפגעטוהן'.

על זה נאמר 'פחו כמים אל תותר'. **אנו** רואים שמחמת מידה זו לקחו מראובן את הכהונה והמלכות. ומידה זו גורמת רעה לבל אחד, 'די מידה פארפיהרט יעדער מענטש'.

מידת פחו כמים נוהגת הרבה בימי הנעורים

מידה זו נוגע בעיקר בימי הנעורים, כשמוחו של האדם לא גדל עדיין, ועדיין לא הגיע לידי הדעת הגמורה, ואין לאדם רגש של אחריות, 'די אחריות איז נאך קלענער', דמו של האדם חמה יותר, 'די בלוט איז היציגער', ויש כאן תרתי לריעותא, שבימי הנעורים חיים עם נסיונות של

גם ראובן היה לו חשבונות שהמעשה שהוא עושה הוא מעשה טוב, אבל לפי שהמעשה שעשה היתה בדרך של 'פחו כמים', לכן נאמר 'אל תותר', כי על ידי מידת 'פחו כמים' לא יוצא טוב, ובדרך כלל כשעושים מעשים במהירות מפסידים.

ענין זה נוגע הן בהנהגה בין אדם לחבירו, בין הבחור לחבריו, והן בהנהגה בין הבחור למשפיעים, והן בהנהגה בין הבחורים לאנשים העומדים לימינם להעמיד להם את כל הצטרכויותיהם, וחיים עם האנשים הללו כאחד כל העת ללא הפסק, ולכן עלולים מאוד להגיע לידי 'פחו כמים'.

בשמתנהגים במידה זו של 'פחו כמים', עושים מעשים במהירות, באופן של 'אפגעטוהן'. מדברים דיבור הפוגע בזולת, אך הפעולה שעשו כבר פעלה את פעולתה, 'די פעולה וואס מ'האט געטוהן איז שוין אפגעטוהן'.

מי שהוא בר דעת, מי שיש לו יראת שמים, מי שיש בו מעט מידת עדינות, 'ווער ס'האט אין זיך אביסל איידלקייט', הרי הוא בא לידי חרטה על המעשים, אבל לאחר שכבר עשו המעשה לא יועיל החרטה, 'מיט די חרטה איז דאך אפגעטוהן'.

דעת, שאין העיקר האמירה, האמירה צריך שיהיה הביטוי שפתיים של הנהגת האדם, שהאדם ירכוש מידות אלו, וזהו המעלה של הזכרת י"ג מידות של רחמים.

על ידי מה שעוסקים במידות של רחמים, ומזכירים את המידות בפה בדרך תפילה ובקשה, על זה אמרו חז"ל (ר"ה ז:), 'ברית כרותה לשלוש עשרה מידות שאינן חוזרות ריקם'.

מידה זו של 'ארך אפים', זהו כנגד המידה של 'פחו כמים', כי הנוהג במידה של 'פחו כמים' עליו נאמר 'אל תותר', כי על ידי מידה זו מפסידים הרבה. כנגד זה הנוהג במידת ארך אפים מרוויח רווח גדול.

ענין זה נוגע הרבה לבחורים שחיים כאחד, ובפרט כשחיים כאחד תקופה ארוכה ללא הפסק של שבתות ושאר הפסקות.

בדרך הטבע כשחיים כאחד באים לידי כמה מיני נסיונות שיכולים להביא את האדם ל'פחו כמים', שעושים חשבונות מיד בהשקפה הראשונה, ונדמה לבחור שהוא עושה מעשה טוב ושהצדק עמו, ועושים כמה מיני חשבונות באופן זה.

שפגעה אין אנו יודעים, אבל למעשה אנו רואים שמידת הדין שולטת עכשיו בזמן ובמקום, אך צריכים לדעת שמידת החסד מעוררת מידת החסד בעליונים.

בשנוהגים במידת החסד
 בקאנטרי'ס, בקעמפ, במקום שיש שם הרבה נסיונות, כשחיים כולם כאחד, ויש נסיונות של 'פחו כמים', שיש נסיון לפסוק במהירות ולעשות מעשים במהירות, ואף שהכוונות הם כוונות טובים, אבל העשיה מתוך מהירות מביאה את האדם לידי טעות, 'דאם שנעלקייט ברענגט צו טעותים', והטעויות שעושים מתוך מהירות מחשיבה הדבר לעשיה במזיד.

דבר זה נוגע הן בין אדם לחבירו, והן בין הבחור למשפיעים והמחנכים, והן בין הבחור לכל האנשים שמורחים עצמם עבור הבחורים, והם נותנים מכוחם ובריאותם כדי להעמיד לבחורים את הצטרכויותיהם דבר יום ביומו.

לכן צריכים להיזהר בענין זה, להשתמש במידה של 'ארך אפים', כדי שלא יאבדו על ידי המהירות טובה הרבה, שלזה לא יועיל אפילו תשובה. ועל ידי ההנהגה במידה של 'ארך אפים', מעוררים מן השמים המידה של 'ארך אפים'.

הלא גם ראובן התחרט על המעשה שעשה ושב בתשובה, וכמו שאמרו חז"ל וכמו שמביא רש"י בחומש, ואעפ"כ מה שנאמר עליו 'פחו כמים אל תותר', איכר מחמת זה לעולם את מה שאיכר, 'ס'איז געבליבען א פארפאלענע זאך', כי התשובה לא ביטלה את הענין של 'אל תותר', ולא השיבה לו התשובה את הכהונה והמלכות, שאף על פי שהתשובה בטלה ממנו את העונשים, אבל התשובה לא השיבה לו את המעלות.

התשובה שומרת שלא יגיעו
 לעונש, אבל אין זה ברור שעל ידי התשובה ישוב האדם למעלתו הראשונה שהיה לו קודם החטא. כך אנו רואים אצל ראובן, שהתשובה לא השיבה לו את מעלותיו, שאף על פי שראובן שב בתשובה גדלה, ואמרו במדרש (ב"ר פד, י"ט), 'מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחילה', שתשובתו של ראובן היתה תשובה גדולה, אעפ"כ לא שב למעלותיו שהיה לו קודם החטא.

אנו נמצאים עכשיו בזמן ששולט בו מידת הדין, אם משום שהזמן גורם או משום שהמקום גורם, ומהו הטעם שמידת הדין שולטת אין אנו יודעים, ולמה מידת הדין פגעה במי

נתיבות ישעיהו

והוא מאמרים יקרים, שיחות מוסר וחיזוק משובבי לב
ונפש, שנאמרו בפני תלמידים מקשיבים בקול חוצב
להבות אש קודש, ושאתו כשאגת האר"י החי,
להנחילם נתיבות דעת התורה ועבודת השי"ת על
פרשת השבוע

ע"י מרן רבינו
הגאון רבי **אברהם יוסף ראזענבלום** זצוקלה"ה
ראש ישיבת שערי יושר

פרקי אבות תשפ"ב
פרק ג' משנה א'-ה'
שנה ד' • גליון ע"ב

מי שיש בידו חידו"ת או טעיפס של
רבינו, וכן מי שרוצה לנדב גליון של
תורת רבינו - נא להתקשר למספר:
EXT 9 1-718-854-2290 או לפקס:
1-718-705-8608

חדש!
אפשר לשמוע השיחה הנדפסת
בנתיבות יושר של כל שבוע במספר:
1-718-559-6660

כל הזכויות שמורות

למערכת חידו"ת של רבינו
ישיבת שערי יושר

בהוצאת מכון "שם עולם"

מכון לחקר כתבי יד - קורות קהילות ואישים
רח' שחל 5, בני ברק
טל: 03-5701977 פקס: 03-5701967

פרקי אבות ג' משנה א'

וּלְפָנַי מִי אֶתָּה עֵתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.

עֲקָבְיָא בֶן מַהֲלָלָאֵל אוֹמֵר: הַסֵּתֶבֶל בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים

וְאֵין אֶתָּה בָּא לְיַדִּי עֵבְרָה. דַּע, מֵאֵין בָּאתָ וְלֵאן אֶתָּה

הוֹלֵךְ וְלִפְנֵי מִי אֶתָּה עֵתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן.

שיתבייש בושה גדולה, משל למלך
בשר ודם, אדם נכנס לפניו, אם
ימצאהו מרומה במעשיו או משקר
בדבריו, הלא יתבייש בושה גדולה,
על אחת כמה וכמה לפני מלך
מלכי המלכים הקב"ה.

נבאר דבריו, הנה כאשר יש
לראובן רצון למצוא חן בעיני
שמעון, ששמעון הוא אדם חשוב
מאוד וראובן מחפש ששמעון יחשיבו
ויאהבהו. אבל למעשה למרות
שראובן רוצה למצוא חן בעיני
שמעון, הוא כבר חטא כנגדו כמה
פעמים, כגון שהוא דיבר כנגד שמעון
וביזה את שמו, או שהפסידו ממון
וכדומה. הנה, זה וודאי שראובן
חושש מאוד שמא יוודע לשמעון מה
שעשה כנגדו, והוא מתמלא על ידי
זה בושה גדולה. ואם יצטרך להודות
בפני שמעון מה שעשה כנגדו, הרי
יתכסה בכושה וכלימה גדולה עד
מאוד.

רבינו יונה מבאר: שבהתבוננות זו
של לפני מי אתה עתיד ליתן
דין וחשבון, ישנם שתי חשבונות
שיעשה האדם ועל ידי זה לא יבוא
לידי עבירה.

החשבון הראשון הוא מיראת
העונש, בידעו שהוא
עתיד ליתן דין על חטאיו, ויימנע
מלעשות כן כיון שהוא מתיירא
מהעונש.

החשבון השני הוא מפני הכושה
שיתבייש בעת הדין
הגדול והנורא. וחשבון זה השני הוא
חשבון גדול, שלא יבוא לידי בושה
וכלימה, ועל ידי כן ימנע מהחטא.

וכך מבאר רבינו יונה: כי העולם
וכל הנבראים לא נבראו אך
לידוא את ה', כי איך יחטא האדם,
אם יחשוב לפני מי אתה עתיד ליתן
את הדין, ויותר על הפורענות
והנסיון שיהיה לו על חטאיו,

הדבר עומד בזכרונו כפי מה שהיה, לא היה הדבר נשכח ממנו כעבור שנה.

זהו כוח הזיכרון של האדם. שבתחילה יש לו זיכרון פנימי, שזוכר את הדבר ומרגישו. וכעבור זמן מה נשכח הדבר מפנימיותו, אבל עדיין יש לו זיכרון חיצוני. וכל עוד שנשאר אצלו שמץ מזיכרון הדברים בחיצוניות, עדיין עומד הדבר לפניו והוא זוכרו לפעמים, והוא עדיין נמצא אצלו בכוח הזיכרון. אבל למחרת כשישכח גם אותו שמץ קטן, ישכח הדבר לגמרי מזכרונו.

כל זמן שהאדם זוכר את הדבר בפנימיות, הרי הוא בא לידי בושה. אבל כשהדבר נשכח מהפנימיות, והוא נשאר רק בזיכרון החיצוני, זה גורם שתקטן הבושה. לכן לאחר שעבר הזמן, אף שהמעשה עדיין בזכרונו, אבל הבושות אינם גדולים כל כך, מפני שהשכחה שולטת עליו.

ומבאר רבינו יונה שענין השכחה שייך רק בגוף, אבל בנפש אין שייך כלל שכחה.

אך בהיות הנפש לבריה, אין שכחה לפנייה, כי כולה ברה וזכה, ואין שום טבע מהגשמיים בתוכה, ובשמתביישת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, לעולם

כאשר יעמוד האדם לדין לעתיד לבוא, ויפשפשו במעשיו וימצאו חטאים, הרי יבוא לידי בושה גדולה. וכאשר יעמוד אדם בפני נסיון לעבור עבירה, אזי מצד השבון זה ימנע מהחטא, על ידי ההתבוננות לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. **עוד** חשבון מבאר רבינו יונה שעל ידי כן ימנע האדם מהחטא:

גם כי תתבייש הנפש אחר כי נפרדה מן הגוף, הבושה היא גדולה מהבושת בעודנה שמה, כי טבע הגוף משכח, וכי יעשה האיש דבר כיעור בגוף ובנפש, ויתבייש עליו מבני אדם, לשנה או לשתיים ישכח הדבר, וילך הבושת מעליו, גם כי לא ישכח מלבן, יהיה לו הדבר ישן נושן, והוסרה קצת הבושת, כי טבע השכחה שבגוף מתערב עם טבע הנפש, וכי אינו יכול להתגבר עליו לשכוח הדבר לגמרי, על כל פנים יתגבר עליו להתיישן הדבר, שהוא קצת השכחה, שמסיר רוב הבושה.

במה שאנו רואים שלאחר שנה נשכח ממנו המעשה, זהו רק כי בכל יום ויום נשכח ממנו מעט ממה שעשה, וכאשר עוברת שנה שלימה, נשכח ממנו הדבר לגמרי, כי ככל שהזמן עובר כן נחלש זיכרון הדבר, כי אילו במשך כל השנה היה

ולעולמי עד תעמוד הבושה, כאותה שעה שהיתה עומדת לפניו, וכמו הפעם ההוא תעמוד מבויישת לעולם, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (ב"ב עה.), אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה בלימה, לבן על כל פנים המעלה על לבו דברים אלו, לא יבא לידי עבירה.

אבל זאת ידע האדם, שגם מי שכבר נכשל בחטא, על ידי התשובה יוכל למחוק את המעשים שעשה. ואמנם יש כמה דרגות בתשובה, וכפי עבודת התשובה של האדם, כן נמחק חטאו, אבל גם על ידי התשובה הקטנה ביותר, הרי זה פועל להחליש במעט את החטא.

משנה ב'

רבי תנינא סגן הפהנים אומר, תני מתפלל בשלומה
של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים
בלעו

העולם, כי כשמתפלל האדם לשלום
המלכות מצד 'שאלמלא מוראה איש
את רעהו חיים בלעו', נמצא שהוא
מתפלל בעצם על עצמו.

לכן מבאר רבינו יונה שיש עוד
טעם בתפילה זו, שעל האדם
לישא תפילה על אחרים גם במה
שאינו נוגע לו, שיש ענין להתפלל על
שלום העולם ולהצטער בצערם של
אחרים, ולכן יתפלל בשלומה של
מלכות, כדי שיהיה שלום בעולם.

להתפלל בשלומה של מלכות אין
הכוונה רק שלא יהיו
מלחמות בעולם, שיהיה שלום בין
המדינות, אלא הכוונה לתפילה
שהיא שלום בתוך המלכות, שתהיה
הנהגת המלכות מתוך שלום.
שהפאלים [=השוטרים] יהיה להם
שליטה, שיהיה לאנשים פחד מפני
הפאלים ומפני המלכות, בכדי שלא
תבוא המלכות לידי מצב של איש את
רעהו חיים בלעו.

שאלמלא מוראה איש את רעהו
חיים בלעו. ולא היה אז
קיום לעולם. וכדרך דוגמא, אם לא
היו בני אדם מפחדים מפני הטיקעט
[=דו"ח] שנותנים הפאלים
[=השוטרים], מי יודע כמה היו
מתרכים תאונות הדרכים.

מבאר רבינו יונה: זה הענין רצונו
לומר שיש לאדם להתפלל
על שלום כל העולם, ולהצטער על
צער של אחרים, וכן דרבן של
צדיקים, כמו שאמר דוד ע"ה
(תהלים לה, יג), ואני בחלותם
לבושי שק עניתי בצום נפשי
ותפלתי על חיקי תשוב, ורצונו
לומר, שאין לעשות תחנוניו
ובקשתו לצרכיו לבד, אך להתפלל
על כל בני אדם שיעמדו בשלום,
ובשלומה של מלכות יש שלום
לעולם.

והוא מוסיף עוד טעם מדוע יש
להתפלל בשלומה של
מלכות, מלבד הטעם של 'קיום

יש בדבר זה מעלה, שהוא חושב על הזולת, והוא נזהר שלא להזיק אחרים.

כי מי שנוהר שלא לנסוע במהירות מצד הפחד שמא הפאליס יתנו לו טיקעט, התוצאה אמנם טובה היא, כי בגלל שהוא נוסע בזהירות מחמת פחד הטיקעט איש אינו ניזק על ידי נסיעתו, אבל כשיתבונן בדבר, למה גזרו לתת טיקעט למי שנוסע במהירות, לפי שעל ידי נסיעתו במהירות יבוא לידי סכנה, שיסכן את עצמו ואת האחרים, על ידי התבוננות זו - הרי שמעצמו לא יסע במהירות, כדי שלא יזיק את עצמו ואת אחרים, ויש בזה מעלה יתירה שהאדם מכיר להיזהר שלא להזיק את השני.

ולא עוד, אלא אפילו מי שמחשבתו הוא לנסוע שלא במהירות אינו מתוך הכרה שלא יזיק את הזולת, אלא מצד שהוא חושב על עצמו, שאינו רוצה לסכן את נפשו, גם בזה יש מעלה גדולה, שהאדם נושא אחריות על עצמו. כי המופקרים אינם נושאים באחריות על חייהם, אלא כל מחשבותם הוא רק שלא יתפסו אותם, אבל אין להם אחריות על עצמם.

לבן מי שיש לו אחריות על עצמו, יש בו עכ"פ מעלה גדולה של 'הרואה את הנולד', שחז"ל הפליגו

בדבר זה ברכת ה' כאשר הנהגת המלכות הוא כהוגן, זה ברכה לכל בני המלוכה הדרים במלכות זו.

יש גם בדבר זה ענין יותר עמוק, שכאשר יש שלומה של מלכות, אין זה רק משפיע בגשמות, שלא יהיה 'איש את רעהו חיים בלעו'. אבל יש בדבר זה עוד ענין, שהנה המלכות עושים חוקים שונים, בכדי שלא יהיה איש את רעהו חיים בלעו, וכאשר יש במדינה חוקים טובים, הרי זה משפיע לטובה על האנשים שחיים במדינה, שיהיה לאחד רחמנות על הזולת.

כל זאת הוא על אף שכונת המלכות על ידי החוקים הללו הוא שיהיה קיום למדינה, כי כאשר יהיה איש את רעהו חיים בלעו לא יהיה קיום למדינה, ועל ידי שמירת החוקים לא יהיו מרידות במדינה. אבל יש בדבר זה חשבון יותר עמוק.

בדרך דוגמא, כשהאדם נוהג בקאר, יש חוקים שונים שלא ליסע במהירות וכדומה. הכלל שבכל החוקים הללו הוא, שישמור האדם על עצמו ועל חייו ועל חיי האחרים.

אכן כשאדם מתבונן והוא נזהר שלא לנסוע במהירות, לא רק מפני מורא מלכות, אלא מתוך כוונה שלא לעשות עקסידענט [=תאונה],

מזוייף. אבל מה שייך ענין זה לנסיעה במהירות.

אך הענין הוא, כי מי שאינו שומע בקולו של אביו, הרי הוא יוצא מכותלי בית המדרש, שבוה נראה שלא רק שאינו מתמיד ואינו ירא שמים ואינו שומע בקול אביו, אלא יש כאן שורש יותר עמוק. השורש הוא שהוא אדם מופקר 'א הפקר מענפ'ש'.

מי שהוא אדם מופקר, לא רק שאינו נזהר בחיי אחרים, אלא שגם אין לו ערך לחיי עצמו. שהיסוד הוא שהוא אדם מופקר.

מי שעושה לייסענם שלא בידעתו של אביו וללא ידיעת הישיבה, לא רק שהוא הולך אחר תאוותיו, אלא הוא אדם מופקר, ומי שהוא אדם מופקר, ממילא הוא נוסע במהירות, והוא מסכן את חייו ואת חיי אחרים.

(אבות פרק ב'), בשבחו עד מאוד, כשהאדם נזהר שלא לנסוע במהירות כדי שלא לסכן את נפשו, יש בזה תיקון בנפש האדם, שרואה את הנולד. ולמעלה זו באים על ידי שחיים מתוך חשבון.

מי שחי מתוך חשבון, על ידי שמירת החוקים משום שלומה של מלכות, בזה יבוא גם לידי התחזקות בשמירת התורה והמצוות.

ובזה נבוא להעיר הערה אחת, בחור שעושה לייסענם [=רשיון לנהוג בקאר], והוא עושה הדבר בלי רשות הוריו ומוריו, אזי כשבחור זה יהיה לו קאר הרי שיסע במהירות.

אבל לכאורה אינו מובן מה שייך ענין אחד לשני. אבל כך הוא הענין, הנה בחור זה יש לו היום חשק לנסיעה, אבל אביו אינו נותן לו רשות, ולכן הרי הוא עושה הדבר בדרך לא דרך, או שהוא משיג רשיון

משנה ג'

רבי חנינא בן תרדיון אומר, שנים שיושבין ואין
 ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, שנאמר
 ובמושב לצים לא ישב, אבל שנים שיושבין ויש
 ביניהם דברי תורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר אז
 נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויפתח
 ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו, אין לי אלא
 שנים, מניין אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה
 שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר ישב בדרך
 וידם כי נמל עליו.

זו יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון,
 רצונו לומר, כי שתי מדות אלו
 הרעות, זדון ויהיר - יהיר הוא הבעל
 גאווה, שתיהן נכללו בלץ.

זד, זהו המדבר רע על חברו
 ומבזה אותו בפני העולם, ואין
 זדון בעולם זדון כזה, שרוצה שכל
 העולם ישנאוהו, ולא די לו
 בשנאותו אותו - הזד הוא מי
 שמדבר ברעת אדם אחר, לפי שהוא
 רוצה שכולם ישנאו איש זה.

ויהיר, הוא במחשבה, שאין אדם
 נחשב לפניו לכלום,
 ומדבר עליו בדרך הבזיון, והמוכתר

שנים שיושבין ואין ביניהם דברי
 תורה הרי זה מושב לצים.
 מה שהרי זה נקרא מושב לצים, אף
 שלא דברו דברי ליצנות, מבאר רבינו
 יונה: שני ענינים נקראו ליצנות,
 האחד לשון הרע, המדבר רע על
 חברו להבלימו ולחבזותו בין
 אנשים, ולהחזיקו נכזה בעיניהם
 נמאם, וזהו מן החטאים הגדולים
 אשר יחטא האדם ואשם, ואין מדה
 זו, כי אם בגבר רע מעללים - כי מי
 שהוא מדבר לשון הרע, מלבד מה
 שעובר על הרבה חטאים, הרי זה
 מראה שהוא אדם מושחת, ועליו
 אמר שלמה ע"ה (משלי כא, כד),

וזהו לשון הרע של השחתה, הדיבור
בכוונה להפיץ רעה על השני, כדי
להזיקו על ידי זה.

מוסיף רבינו יונה: שבמה שמבקש
לבייש את השני על ידי
הדיבורים כנגדו, יש בדבר זה גם
משום גאווה.

הנה אצלינו בעל גאווה נחשב מי
שמחשיב עצמו עד מאוד
ורוצה שיכבדוהו. אבל המדבר רע על
השני, אין הוא מחפש כבוד עצמו,
אלא הוא רוצה להזיק את השני, ואם
כן מהו הגאווה בדבר זה.

מחדש רבינו יונה, שבמה שאינו
מחשיב את השני, ובמה
שמבזה בליבו את השני, הרי זה בכלל
מידת הגאווה, שאף שאינו מחפש
כבוד, עצם זה שאינו מחשיב את
השני, ומבזה בליבו, יש בזה משום
מידת הגאווה.

ושמא תאמר, איננו שומר לשונו,
אך ידיו אסורים לא יחטא
בהם - ומאחר שלא חטא במעשה
ידיו אין זה נחשב חוטא, על זה אמר,
עושה בעברת זדון. זה הגבר אשר
ליץ שמו, כאשר יבא אל המעשה
בכעס ובעברת זדון, יעשנו, כי
הליצנות - היינו דיבור הרע על השני,

בשני דברים הללו, ליץ שמו -
ולכאור הענין למה ליץ שמו.

הנה מי שהוא מדבר לשון הרע על
השני, על פי רוב אין זה מחמת
הכוונה לגרום שכל העולם ישנאו את
האדם, אלא אנשים יושבים ומדברים
דברים שהלכ מושך לדעת ידיעות
אלו. ולכן מדברים על השני, כי זה מה
שמושך את הלב, ואין לאדם כוונה
בדווקא לבייש את השני.

אבל גם ללא כוונה להזיק, הרי זה
נכלל בכלל הלאו של לשון
הרע, שגם אם אין לו הכוונה לבייש
את השני, עצם הדיבור של לשון הרע
על השני הרי זה איסור לשון הרע.

אבל לפעמים יש שראובן גרם רעה
לשמעון, שביישו או שהזיק
ממונו וכדומה, על ידי כן שונא שמעון
את ראובן, והוא במצב מלחמה עמו.
ולכן שמעון מבקש להשיב לראובן
את הרעה אשר גמל עמו.

אחד מהדרכים להשיב לראובן
רעה, הוא על ידי הדיבור
כנגדו, לביישו בעיני כל. לפי שכאשר
ירצה להכותו לא יוכל, כי השני גיבור
ממנו, וכמו כן אין בכוחו להזיקו
בממון, מחמת שאינו יכול או מחמת
פחד. והדרך הקלה ביותר לנקום בשני
הוא על ידי הלשון הרע על השני,

לצים לא ישב, אבל הפסוק שאמר ובמושב לצים לא ישב, לא דיבר מן הליצנים שאמרנו - בעלי הלשון הרע והגאווה, כי זה או בכלל רשעים או בכלל הטאים האמורים בראש הפסוק הוא, - שנאמר שם 'אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכדרך הטאים לא עמד', אלא מושב לצים קרא היפך ממה שכתוב אחריו 'כי אם בתורת ה' חפצו', על העושים ישיבה של קבע על דעת לדבר בדברי הבאי ובטלזין מדברי תורה, שפורקין עולה מעליה - עליהם נאמר פסוק זה.

כי אם בשעה שאין להם עסק מלאכה, וגם לא צריכין לדבר בעניניהם, וקובעים מושב לדברים בטלים, הרי זה מושב לצים, ולענין בטול התורה נאמר הדבר הזה, כי בזה הפרק הרבה מדבר מענין בטלת התורה.

מבואר בדבריו, שכאשר מתיישבים חבורה של שנים או שלשה אנשים, ומדברים דברים בטלים, דברים שאין בהם שום צורך, ואמנם אין בדיבורם דיבורים אסורים, אבל גם אינם מדברים בדברי תורה, אלא מדברים דברים בטלים שאין לאדם שום צורך בהם, הרי זה נקרא 'מושב

בכוונה כדי לביישו, מורה עליו שהוא רע מעללים בלי ספק.

ושלמה ע"ה היה מנחם לשומעים חרפת הליצנות ואינם משיבים, ואמר (משלי ג, לד), אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן, רצונו לומר, המתלוצצים ממך, האלקים, יתלוצץ מהם, ויותר יפסידו בליצנות - שהם דברו על השני ממך השומע - שהמדבר יסבול יותר ממי שדברו עליו, ולענוים השותקים וסובלים אותם ואינם משיבים, הקב"ה יתן להם חן.

כי מי שמדבר הרבה לשון הרע, הרי הוא נעשה מבזזה בעיני הבריות. אבל אם זה שמבזים אותו ישתוק ולא יענה מאומה, ולא ילבה את האש, יתן לו השי"ת חן, שגם מי ששמעו עליו רע לא יזלוז בו, שהדברים לא יעשו עליהם רושם, וזהו החן שהשי"ת נותן לענוים.

אבל מי שאינו שותק אלא הוא עונה למחרפו דבר, הוא אינו זוכה להבטחה זו של 'ולענוים יתן חן'.

ומבאר רבינו יונה את דברי התנא, שמדבר במו שאינו מדבר דברי תורה שנאמר עליו 'ובמושב

שנים עוסקים בתורה, יזכו לשכר גדול
לעתיד לבוא.

אין לי אלא שנים, מנין שאפילו
אחד שיושב ועוסק בתורה
שקב"ה קובע לו שכר. זהו שכר
מיוחד שיש לעוסקי התורה, שלא
מצינו שיאמרו מנין לשנים שעוסקים
בגמילות חסדים שכינה שרויה
ביניהם, וכמו כן לא נתפרש שהעוסק
בגמילות חסדים השי"ת קובע לו שכר
הרבה, כי שכר התורה גדול משכר
כל המצוות.

כמו כן, על ידי מה שעוסקים
בתורה עושים נחת רוח לפני
השי"ת, יותר ממה שעושים לפניו על
ידי קיום שאר המצוות.

ומבאר רבינו יונה: רצונו לומר
שיושב ומחשב בתורה,
כי על המחשבה נותנין שכר כמו
על העוסק בדבור, שנאמר, ישב
בדד וידום כי נמל עליו. כי השותק
ומחשב בתורה, כאלו נמל עליו
עול התורה בהגיון.

מבואר בדברי רבינו יונה, גדול
מעלת החושב בדברי
תורה, שהרי זה חשוב כמי שלומד

לצים, שעליו אמר דוד המלך
'ובמושב לצים לא ישב'. וחומר דבר
זה הוא משום עון ביטול תורה,
שכאשר יושבים מושב של ביטול
תורה הרי זה מושב לצים.

אבל שנים שיושבין ויש ביניהם
דברי תורה שכינה שרויה
ביניהם. שנאמר אז נדברו יראי ה'
איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע
ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'
ולחושבי שמו. מבאר רבינו יונה,
שמה שהתנא דורש פסוק זה על
שהשכינה שורה בין לומדי תורה הרי
זה בדרך דרש, וכתב: פשט הפסוק
הוא, על הצדיקים לעתיד לבא,
כשיראו בני אדם את מעלתם
ויאמרו על מה בא להם הדבר הזה,
ויענו, מפני כי מתחילה נדברו איש
אל רעהו בדברי תורה, ונכתב
בספר הזכרון, וניתן להם עתה
שכר פעולתן.

התנא דורש את הפסוק, שכאשר
שנים יושבים ומדברים דברי
תורה ביניהם שכינה שרויה ביניהם,
ושני הדברים הם אמת. שכאשר שנים
יושבים ודברי תורה ביניהם שכינה
שרויה ביניהם, ועוד זאת שכאשר

בפיו. שכן מי שחושב בדברי תורה, נמצא שקיבל על עצמו עול התורה לא רק בדיבור, אלא הוא משעבד גם את מחשבתו. כי מי שלומד תמיד בפיו בהתמדה, אבל כשאין לו גמרא לפניו אינו חושב בתורה, נמצא שקיבל על עצמו עול תורה רק בדיבור, ועדיין לא קיבל עול התורה על מחשבתו. אבל מי שחושב בדברי תורה, הרי שקיבל על עצמו עול תורה גם על מחשבתו.

אבל רבינו מאיר הלוי ז"ל גורם, מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ודורש, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים הוא לברו את התורה כולה, שנאמר, ישב בדרך וידום, - ולפי זה אין מדברים מהחושב אלא מהלומד דברי תורה בפיו, ומאי משמע דהאי וידום לישנא דמילולי הוא, דכתיב (מלכים א' י"ב, י"ב), ואחר האש קול דממה דקה.

משנה ד'

רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום, אבל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'.

להתחבר בחבורה אלא אם נמצאים ביניהם דברי תורה, שהיא פריקת עול התורה, שאוכלין ושותין ונהנין, וזכירת התורה לא תעלה על לבנם, אוי להם ואוי להנאתם.

ביאור דבריו הוא, שהנהגה מה שהאדם אוכל הרי זה בכדי להחזיק את חיותו, אבל כשהוא קובע עצמו בחבורה לבוא לידי הנאה, יש בדבר זה משום פריקת עול תורה.

אבל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו משולחנו של מקום, שנאמר, וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'.

מבאר רבינו יונה: לשון וידבר הוא פרטי, כמו שאתה רואה וידבר ה' אל משה לאמר, שהוא פרט על שהיה מדבר אל

רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר, כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום.

מבאר רבינו יונה: רצונו לומר, כי כל השולחנות הרי הן כאלו מלאו תקרובת עבודה זרה שנחשבת קיא צואה, לפי שלא אמרו עליו דברי תורה, כי ישיבת שלשה אנשים נקראת חבורה, שהם מזמנין בכרכת המזון, ואין לבני אדם להתחבר להנאתם.

כי כשיושבים בני אדם ואוכלים, הרי הם הולכים אחר תאוות האכילה, ואין לבני אדם להתחבר כאחד לענייני הנאת העולם הזה, אם אין דברי תורה ביניהם - שהרי אין

יש ללמוד ממשנה זו שכל עת שמתיישבים בחבורה, יש לדבר זה חשיבות בעולמות העליונים, כי יש בזה משום קביעות. ולכן כשכני אדם קובעים עצמם יחדיו להנאות עולם הזה, אף שהוא קביעות לדבר שהאדם צריך לו, שהרי כל אחד צריך לאכול עבור קיום הגוף. אבל כאשר הקביעות היא להנאה גשמית, הרי זה פריקת עול תורה, כי קביעות שלא לדברי תורה הרי זה פריקת עול תורה.

מושה לברו. ומפני שרוצה הכתוב לעשות הדבור כללי למושה שיאמר לישראל, כתיב, לאמר, שהיא לשון כולל, כי וידבר בפני עצמו בלא לאמר, היה מפרט למושה לברו, לא שישמעו אחרים. גם זה שנאמר, וידבר אלי זה השולחן, לשון וידבר הוא מפרט, שזה השולחן הוא של מטה, שלא תחשוב כי מדבר בשולחן של מעלה, ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר, כמנהג רבותינו ז"ל בכמה מקומות.

משנה ה'

רבי חנינא בן חכינאי אומר, הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו.

רבי חנינא בן חכינאי אומר, הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי - היינו שיש לו סיבה שמחמת כן הוא ניעור בלילה או שהוא מהלך בדרך יחידי, אם בשעת מעשה הוא מפנה לבו לבטלה - ואינו עסוק בדברי תורה, הרי זה מתחייב בנפשו.

אבל רבינו יונה מכאר המשנה באופן אחר:

מפני שהן שעות רצויות - שכאשר האדם אינו יושן בלילה או שמהלך בדרך יחידי, אין לו לחשוב בהם כי אם בדברים רצויים לפני המקום, אלו דברי תורה. שאותם השעות כמה הם חשובות וראויות למחשבת התורה, כי אין לו מלאכה לעשות, ואיננו שומע קולות בני אדם, ואם פנה לבו לבטלה מתחייב בנפשו, שמפסיד זמן, כי תוכל להיות לו מחשבה ברורה ונכונה, ומסיר לבו מהרהור דברי תורה.

מבואר בדברי רבינו יונה, שכאשר יש לאדם זמן הראוי ומסוגל לדברי תורה, הרי זה עוון חמור ביותר אם אינו מנצל הזמן הזה באופן הראוי והמועיל ביותר.

הביאור הפשוט במשנה הוא, שעל ידי שאינו עוסק בתורה הוא מסיר את השמירה מעליו, לפי שהמהלך בדרך יחידי הרי זה מקום עלול לסכנה, מפני המזיקים וחיות רעות. וכמו כן הניעור בלילה הוא עלול להסתכן, כי הוא זמן של דינים.

על ידי מה שאינו עוסק בתורה, הרי הוא מסיר מעל עצמו את השמירה של התורה, וממילא הוא מתחייב בנפשו מפני הסכנות.

זכה וזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו

היות שזכינו ב"ה והגליון השבועי מופץ בכמה ערים, יש הזדמנות למי שליבו חפץ לזכות את הרבים ולקחת חבל בהוצאות ההפצה של הגליון בעירו, ויבוא על שכרו.

אפשר לפנות למערכת חידו"ת של רבינו,
למספר טעלעפאן 9 EXT 2290-854-718-1.

בברכה והערכה
מערכת החידו"ת של רבינו